

Dario Terzić

Visoka škola za turizam i menadžment, Konjic, Bosna i Hercegovina
dariobrel@yahoo.com

Buntovništvo i nemogućnost komunikacijske društvene svijesti

Sažetak

Komunikacija podrazumijeva prihvaćanje, odbijanje, razumijevanje, neslaganje, pobunu. Bunimo se protiv samovolje. Čak se niti prvi pobunjenik, Prometej, ne suprotstavlja svim bogovima, a naročito ne prirodi i svemu stvorenom. On se suprotstavlja Zeusovoj samovolji. „Pobunjeni čovjek je“, kaže Albert Camus, „čovjek koji kaže - ne“. Pobuna može biti metafizička (Kain, De Sade, Striner, Nietzsche), povijesna (Spartak, Bakunjin, Marx, Lenjin, Mussolini), umjetnička (Rimbaud, Van Gogh, Zolla, Majakovski, Brando). Šezdesetih godina prošlog vijeka isticali su se i karakteri društveno angažiranih buntovnika. Kellner nam govori i o „imploziji identiteta“ i pri tome podrazumijeva stanja u kojima se identitet konstruira pomoću imagea i stila. O buntovništvu su razmišljali i pisali i Hobbes, Locke, Habermas, Thorreau, Bey, Onfray, Passerin d'Entreves, Gibran i brojni drugi. Pravo na pobunu se ne shvaća uvijek kao opće ljudsko pravo.

Ključne riječi: komunikacija, buntovnik, otpor, neposlušnost, anarhizam.

Komunikacija uključuje najmanje dvije osobe. Ona podrazumijeva razumijevanje, ali često i nerazumijevanje. Balans i disbalans. Ponekad ćemo upravo pobunom pokušati taj disbalans okrenuti u svoju korist. To je situacija u kojoj (bar jedan) subjekt preuzima ulogu buntovnika. Barem ćemo pokušati utjecati na onog drugog (bilo da je to pojedinac ili je grupa) više nego što bi taj drugi utjecao na nas.

Da se upitamo odmah na početku - tko je to buntovnik?

Što je pobunjeni čovjek? - pita se i Albert Camus u knjizi „Pobunjeni čovjek“. Odgovara da je to čovjek koji kaže „ne“. *Koji je sadržaj toga „ne“? Ono znači, na primjer: „To je predugo trajalo“, „Dovde da, dalje ne“, „Idete predaleko“ i još „Ima granica koju ne smijete prijeći“.* Odlučiti se za „NE“, prema tome, znači ne dopustiti da se prijeđu granice prava koje imaju pobunjeni, znači ujedno pomicati granice svog prava. U tom smislu, ljudska povijest jest povijest pobuna. I bogovi su na tronove dolazili pobunom.

Camus, koji konstatira: *ja se bunim, dakle mi jesmo*, pobunu dijeli na: *metafizičku* - poziv kojim se neki čovjek diže protiv svog položaja i čitavog stvaranja (Kain, de Sade, dendiji, romantičari, Stirner, Nietzsche, Lautreamont, nadrealisti, nihilisti...); *povijesnu* - izmijeniti i organizirati svijet čovjekovim silama (Spartak, kraljoubojice u Francuskoj revoluciji, Bakunjin, Nečajev, Marx, Lenjin, Mussolini...) i *pobunu umjetnika* - proizvodnja sudbine po mjeri (Rimbaud, Van Gogh, Zolla, Majakovski, bitnici).

“Pobuna nije nikakav zahtjev za svemoćnom slobodom. Naprotiv, ona vodi proces protiv svemoćne slobode. Pobunjenik hoće da se prizna činjenica kako sloboda ima granice gdje se nalazi neko ljudsko biće, jer je granica upravo moć pobune tog bića.”¹

U Camusovoj vlastitoj fazi pobune (romani „Kuga“, 1947. i „Pad“, 1956.; drame „Opsadno stanje“ i „Pravednici“) “apsurdni čovjek” ustupa mjesto “pobunjenom čovjeku” koji besmisao i ravnodušnost prevladava ljudskom solidarnošću. „Pobunjeni čovjek najopasniji je, ali i najzdraviji čovjek. Za mene, kao i za Camusove junake, revolucija je neophodno sredstvo, ali ne predstavlja dovoljan cilj.“ kaže Željko Sošić, režiser predstave „Pravednici“, po Camusu.²

O pobuni protiv vlasti Toma Akvinski govori poglavito u svojem djelu „De regno ad regem Cypri“ u prijevodu „Država“, te obrađuje tu temu uglavnom po političkom ključu, a tek jednu stranicu posvećuje samoj tematici.

Vlast je moramo priznati mnogo više konkretna nego apstraktna. Pobuna nije moguća u odnosu na apstraktni pojam, na predmet vjerovanja. „Pobuna je moguća samo tamo gdje možemo jasno da uočimo tuđu volju koju neko nad nama sprovodi“.³ Čak se niti Prometej, prvi pobunjenik, ne

1 Albert Camus, *La pensee' de midi, Revolte el Meurtre*” <http://sr.scribd.com/doc/48061220/albert-camus#scribd>.

2 Dragana Tripković, *Pobunjeni čovjek najopasniji je, ali najzdraviji, Intervju sa Željkom Sošićem*, <http://www.vijesti.me/caffe/pobunjeni-covjek-najopasniji-je-ali-i-najzdraviji->.

3 Tijana Damjanović, *Teologija, humanizam i pobuna*, <http://www.akuzativ.com teme/658-teologija-humanizam-i-pobuna>.

suprotstavlja svim bogovima, a naročito ne prirodi i svemu stvorenom. On se prije svih suprotstavlja Zeusovoj samovolji pokazujući što jest osnova svake pobune.⁴

Buntovnici se suprotstavljaju vladi, nepravdi, (ne)pravednim zakonima...

Alessandro Passerin d'Entreves⁵ tvrdi da, u odnosu na Zakon, postoje različiti tipovi ljudskog ponašanja:

1. suglasna poslušnost;
2. formalno priklanjanje
3. okultna evazija (tajno izbjegavanje)
4. pasivna poslušnost
5. prigovor savjesti
6. građanska neposlušnost
7. pasivni otpor
8. aktivni otpor

Pojedini teoretičari zastupaju stav da pravo na otpor ne treba biti inserirano u Ustav, izuzev ako se ne radi o nekim posebnim anomalijama. Takvo mišljenje zastupao je i Kant. Drugi, opet tvrde da akt otpora spada u domenu osobnih prava, te ga se može, odnosno, treba inkorporirati u Ustav.

Hobbesovu postavku prava na otpor suverenu ponavlja u osnovnim crtama i Locke u svojoj „Drugoj raspravi o vladi“, kada kaže da je “osnovni, sveti i nepromjenljivi zakon samoočuvanja” ultimativna osnova koja svakog pojedinca ovlašćuje da se pobuni protiv vlasti koja mu ga pokušava oduzeti. Tiranima Locke, ukratko, naziva sve one koji vrše vlast izvan prava⁶ i tako podižu pobunu protiv društva, zbog čega je ono prinuđeno da pruži otpor ovim “pobunjenicima”⁷.

Značajan doprinos teoriji pobune dao je i Henry David Thoreau. Njegova razmišljanja značajno su utjecala na Lava Nikolajeviča Tolstoja, Mahatmu Gandhija, Martina Luthera Kinga, i ostale. Glavne crte Thoreauove filozofije su: individualizam, samodostatnost, težnja ka jednostavnom životu u skladu s prirodom itd. On sam prihvatio je transcendentalističku filozofiju koja je naglasak stavljala na sposobnosti pojedinca da spozna svijet oko sebe bez utjecaja uspostavljenih institucija i njihovih dogmi. U svom najpoznatijem djelu „Walden; or, Life in the Woods“ (1854),⁸ u kojem opisuje dvogodišnje razdoblje svog života provedenog u šumi u osami i svojevrsnom asketizmu, te

4 Tijana Damjanović, *Teologija, humanizam i pobuna*.

5 Danilo Fuscaldo, Giorgio Giannini, *Diritto di resistenza*, <http://www.uonna.it/diritto-di-resistenza-nella-costituzione-italiana.htm>, autor Giorgio Giannini.

6 John Locke, *Dve rasprave o vladi*, NIP Mladost, Beograd 1987. str. 109.

7 John Locke, *Dve rasprave o vladi*, str. 121 - 122.

8 Henry, David, Thoreau, *Walden and Civil Disobedience*, Signet Classics, London 2004.

promišljanja nastala u tom periodu, Thoreau ljudsku savjest i trenutnu procjenu situacije stavlja ispred generičke provedbe unaprijed određenih zakona.

Godine 1849. napisao je poznati esej „Građanski neposluh“ u kojem je iznio nekoliko važnih stavova:

1. ljudi ne smiju dozvoliti da vlada naruši njihovu savjest
2. vlade više štete nego što pomažu, zato je njihovo postojanje iznimno teško opravdati
3. ljudi se imaju pravo pobuniti i povesti revoluciju
4. plaćanjem poreza mi podupiremo nepravednu politiku vladajućih
5. demokracija nije najbolji politički sustav, zato jer većina ne donosi nužno dobre odluke
6. ako živite skromnije, manje ćete imati i za izgubiti
7. treba konstantno inzistirati na boljim životnim uvjetima i pravdi⁹

Govoreći o suvremenom kontekstu, o konceptu građanskog neposluha, razvilo se više teorija, a svakako među najznačajnijima su razmišljanja američkog sociologa Johna Rawlsa (1921. – 2002.). Njegov je izraziti individualizam bio suviše skeptičan prema masovnim akcijama.¹⁰

Jedna od najvažnijih suvremenih teorija građanske neposlušnosti jeste Habermasova teorija. Osnove tog svog shvaćanja iznio je u djelu pod nazivom „Građanska neposlušnost - test za demokratsku pravnu državu“. Njegov rad se može povezati sa nizom pitanja proisteklih iz čitavog spektra aktivnosti društvenih pokreta osamdesetih godina - mirovnih, ekoloških, feminističkih itd.

Neposlušnost je element zrele političke kulture tvdi Habermas, koji se u velikoj mjeri oslanja na ideju Džona Rawllsa. On prihvaća Rawllsova uvjerenja da neposlušnost mora uključivati namjernu povredu pravnih normi. Habermas tvrdi da pojedinac koji se odlučuje na protupravno djelovanje spašava i zajednicu, ne samo sebe.¹¹

Čini se da se kao zaključak nameće potreba za ozakonjivanjem građanske neposlušnosti, u smislu da se sudovi trebaju na različit način odnositi prema neposlušnim građanima i prema kriminalcima¹².

9 Luka Pejić, Centar za anarhističke studije *Henry David Thoreau*, <http://anarhizam.hr/arhiv/39-biografije/219-henry-david-thoreau>, pristup 30. 11. 2019.

10 Luka Pejić, *Henry David Thoreau*, pristup 30. 11. 2019.

11 Mladen Stojadinović, *Koncept građanske neposlušnosti kod Jirgena Habermasa*, https://www.academia.edu/3249477/Koncept_gra%C4%91anske_neposlu%C5%A1nosti_kod_Jirgena_Habermasa, pristup 4. 11. 2019.

12 Jurgen Habermas, *Građanska neposlušnost – test za demokratsku pravnu državu*, Gledišta, 10-12, Beograd 1989., str. 52 - 68.

Rawls nas upućuje kako opravdanost neslaganja sa zakonom i institucijama ovisi o mjeri u kojoj su ti zakoni i institucije nepravedne¹³. Ostaje pitanje – kako se zaštititi od nasilja kolektiva?

Hakim Bey je svojim „privremenim autonomnim zonama“ predstavio novu paradigmu otpora za 21. stoljeće. Čak i površan pogled na revolucije 19. i 20. stoljeća jasno nam dočarava kako, bez obzira na njihovo mesijanstvo, nisu uspjele u najbitnijoj stvari, a to je zaštititi prava pojedinca pred nasiljem kolektiva. Za razliku od revolucije, Bey nudi ustanak bez krvi, bez sulude pogibelji, bez direktne konfrontacije s Državom i Spektaklom. On nudi privremene autonomne zone (PAZ) u svim varijantama, od kojih neke zaista nude praktične i konkretne mogućnosti svakodnevnog otpora. No, tu ostaje vječno pitanje – što je sa stalnim autonomnim zonama? Bey se stoga okreće pobuni (insurekciji) koja je ujedno i sredstvo i cilj / živjeti što slobodnije / te ukida proturječnost između dalekog cilja i zaobilaznih puteva do njegovog ostvarenja karakterističnih za utopije 19. i prve polovice 20. stoljeća. Što se tiče trajanja i prostorne veličine PAZ - a, tu ne postoje nikakva striktna ograničenja. Veličina PAZ - a nije bitna, već spontanost i neposredni međuljudski odnosi.

Kakvog čovjeka, kakvog pobunjenika možemo očekivati u budućnosti?

Suvereni pojedinac će zamijeniti Foucaultovog Čovjeka, tvrdi Onfray u „Politici pobunjenika“¹⁴.

Michel Onfray zastupa hedonističku filozofiju, te u knjizi „Politika pobunjenika“ slavi figuru pobunjenika protiv društva, subverzivca, onoga koji u sebi nosi želju za revolucijom, jednu vrstu mistične ljevice, anarhista sa željom da ponovo zavlada svijetom koji se priklonio ekonomskim manipulacijama, suprotstavljajući se na taj način asketizmu desnice.

U ovom tekstu, kao i u nekim drugim tekstovima („Moć postojanja“ – „Le pouvoir d’etre“), on predlaže pobunu umjesto revolucije, pobunu povezanih odnosno ujedinjenih pojedinaca slobodno povezanih u jednoj novoj Stirnerovoj i hedonističkoj anarho – sindikalnoj matrici.

Za pobunjenoga nije više riječ o tome da sebe učini bogom kao kod Stirnera ili da traži spas u svojem stavu; riječ je o tome da deificira vrstu kao Nietzsche i da preuzme na sebe svoj ideal nadčovječnosti. Anarhisti su za Bakunjinu glasnogovornici slobodarskog instikta masa, detonatori masovnog nezadovoljstva. Cijela jedna plejada filozofa zastupa jačanje utjecaja individualizma u teoriji i taktici anarhističkog pokreta. Povijesna individualnost naroda stoji u svakom buntovniku koji je pao u borbi za osvajanje slobode, kruha i ruža.¹⁵ Individualni anarhizam na jednoj strani realnost je kao i revolucionarni sindikalizam na drugoj.

13 John Rawls, *A Theory of Justice*, Revised Edition, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1999., str. 309.

14 Michel Onfray, *Politique du rebelle*, Biblio essai, Paris 1999., str.170.

15 Max Stirner, *Izvan čarobnog kruga*, <https://impulsportal.net/index.php/kolumne/drustvo/10888-max-stirner-izvan-carobnog-kruga>, Bertelli, pozivajući se na Nietzschea.

Deleuze smatra da pobuna kao čin neposlušnosti pripada pojedincu. Ona je radikalni otklon od svakog oblika vlasti i pretpostavlja određeni oblik prijestupa, jer odbacuje konformizam i otkriva kontradikcije društva.¹⁶

„Srećom, postoje razni oblici suprotstavljanja – nedisciplina, pobuna, gerila ili revolucija“ – piše Deleuze – „pa se može reći da je uskrsla ratna mašina, da se pojavio *novi nomadski potencijal*.“¹⁷

”Pravo na ludost, na pobunu, na devijantnost je i pravo na suočavanje sa samim sobom, po vlastitoj svijesti, shvatiti ograničenja svakidašnjice i odlučiti da li prihvatiti pravila morala pasivno, ili se igrati uništavanja svih morala koji predstavljaju brnjicu vlasti“.¹⁸

Tamo gdje su ustanici svake vrste izoštrili noževe na grlima svojih tlačitelja, tamo su bili prvi rezultati filozofije aplicirane na izokrenutu svakidašnjicu.¹⁹

Povijesna individualnost naroda stoji u svakom buntovniku koji je pao u borbi za osvajanje slobode, kruha i ruža. “Tamo gdje prestaje država počinje čovjek”.²⁰

O pobuni su osim filozofa promišljali i brojni književnici. Emile Zola, je svojim primjerom pokazao kako jedan pojedinac može itekako puno učiniti protiv jednog nakaradnog državnog sistema i vlasti.

„Život bez pobune je kao godina bez proljeća. Pobuna bez istine je kao proljeće u suhoj, neplodnoj pustinji. Život, pobuna i istina jesu Sveto trojstvo koje se ne može odvajati ni mijenjati“ - zapisao je Khallil Gibran.²¹

I bajke nude pobunu reći će francuski režiser Christophe Gans²² autor filma „Ljepotica i zvijer“. Vrlo je zanimljivo pričati o pobunama kroz bajke. U Čehoslovačkoj su veliki autori u vrijeme komunizma pravili filmove u kojima su pobunjeničke poruke stavljali u bajke, i za mene najupečatljivija adaptacija “Ljepotice i zvijeri” nije Cocteauova, ona je najpoetičnija, nego ona iz 1978, koju je uradio Jiří Menzel. Ono što smatramo najnaivnijim radovima, to je i najpogodnije za poruke pobune, jer postoji ta igra sa simbolikom. Činjenica je, naravno, da europsko društvo nije spremno na promjene, na “pobunu”, da ljudi svoje nezadovoljstvo i način otpora sadašnjem stanju još nisu uspjeli definirati.²³

16 Gilles Deleuze i Felix Guattari, *Rasprava o nomadologiji*, u *Capitalisme et schizophrénie*, Mille Plateaux, Les Editions de Minuit, Paris 1980.

17 Angelina Banović Markovska, *No man's land ili kozmopolitizam bez korijena*, <http://www.matica.hr/kolo/309/no-man-s-land-ili-kozmopolitizam-bez-korijena-20540/>.

18 Max Stirner, *Izvan čarobnog kruga*, <https://impulsportal.net/index.php/kolumne/drustvo/10888-max-stirner-izvan-ca-robnog-kruga>.

19 Max Stirner, *Izvan čarobnog kruga*, <https://impulsportal.net/index.php/kolumne/drustvo/10888-max-stirner-izvan-ca-robnog-kruga>.

20 Max Stirner, *Ibid*.

21 Veljko Lukić, *Aktualiziramo. U očekivanju pobjede. Pjesma vodeničnog kotača*, <https://www.sbperiskop.net/kolumne/veljko-lukic/aktualiziramo-u-ocekivanju-pobune-pjesma-vodenicnog-kotaca>.

22 Radmila Radosavljević, *Čak i bajke služe za pobunu Intervju sa Cristianom Gansom u Večernjim novostima*, 6. 3. 2014.

23 Radmila Radosavljević, *Čak i bajke služe za pobunu Intervju sa Cristianom Gansom u Večernjim novostima*, 6. Mart

Poznati BiH književnik Dževad Karahasan promišlja ovako:²⁴ „Moj junak u romanu ‘Noćno vijeće’ kaže: Heroji naših generacija bili su filozofi Jean-Paul Sartre i Albert Camus, glumac Gérard Philipe, pisci, pjevači. Nemate ni jednog generala, nemate niti jednog političara. Junaci naših generacija su bili buntovnici. Jedini čovjek koji se bavio politikom, a bio je junak naših generacija, bio je Che Guevara, buntovnik koji je poginuo dovoljno mlad tako da nije stigao kompromitirati ideje za koje se borio. Nove generacije nemaju tu buntovnu dimenziju, njihova pobuna je mnogo tiša, otmjenija, mirnija od naše. Danas u Njemačkoj imate strašno mnogo mladih ljudi koji neće karijeru, koji neće da zarađuju mnogo. Zarade onoliko koliko im treba za život i tačka! Mlade generacije su tiše od nas, ali želim vjerovati da su jednako kao i mi spremni na potragu za junacima koji su bili nonkonformisti“.

Balša Brković, crnogorski književnik, po uvjerenju anarhista, kaže: „Ključni problem našega vremena, i stvar koja daje najgoru moguću sliku o našoj epohi, je činjenica da je koncept pobune u krizi. I korak dalje – živimo civilizaciju koja je našla način da apsorbira sve subverzivne impulse. To je moć medijske i vizualne civilizacije.“²⁵ „Duh palanke u agoniji. Postmoderni cinizam. Bezobzirnost neznalica. Sve to je današnja Crna Gora... To je problem. Pronaći nove forme subverzije. To je ključno pitanje našega vremena i budućnosti civilizacije kakvu poznajemo“, zaključuje Brković.²⁶

„Činjenica je, naravno, da evropsko društvo nije spremno na promjene, na ‘pobunu’, da ljudi svoje nezadovoljstvo i način otpora sadašnjem stanju još nisu uspjeli da definišu. To ukazuje na društvo bez ideologije, u kome se kategorija demokratije podrazumijeva sama po sebi, ali u kome su velike, revolucionarne ideje istrošene, pa se ponovo traga za novim odgovorima na stara humanistička pitanja. Ali, svaki pojedinac treba da nađe svoj razlog da bi se pobunio. To je dragocjeno. U mojoj ‘Ljepotici i zvijeri’ postoji nova, centralna pouka u filmu, a to je da možemo da proživimo život s ljubavlju i snovima, bez gramzivosti i pohlepe, i da tako prevaziđemo svaki problema“.²⁷

Primjeri pozitivnih buntovnika kroz povijest su:

- Isus - jedini koji se uspio oduprijeti tadašnjoj vlasti za opće dobro čovečanstva.
- Sokrat - jedan od najvećih filozofa; odstupio je od antičkih normi, te su ga okarakterizirali kao „moralnu opasnost za suvremeno mišljenje i literaturu“. Proglasili su ga krivim i osudili da ispije otrov.
- Mahatma Gandhi - borac za priznavanje osnovnih ljudskih prava za Indijce. Bio je zatečen zapostavljanjem građanskih i političkih sloboda indijskih imigranata.

2014, <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:481454-Kristof-Gans-Cak-i-bajke-sluze-za-pobunu>.

24 Dževad Karahasan i Mirza Dajić, intervju: *Pobuna novih generacija je mnogo otmjenija i tiša od naše*, <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/intervjui/akademik-dzevad-karahasan-pobuna-novih-generacija-je-mnogo-otmjenija-i-tisa-od-nase-405403>.

25 Vuk Lajović, *Promovisan roman Balše Brkovića: Koncept pobune je danas u krizi*, <https://www.vijesti.me/zabava/224451/promovisan-roman-balse-brkovica-koncept-pobune-danas-je-u-krizi>.

26 Vuk Lajović, *Promovisan roman Balše Brkovića: Koncept pobune je danas u krizi*.

27 Radmila Radosavljević, *Čak i bajke služe za pobunu Intervju sa Cristianom Gansom u Večernjim novostima*, 6. Mart 2014., <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:481454-Kristof-Gans-Cak-i-bajke-sluze-za-pobunu>.

Pobunu u sebi nose i neka književna djela kao što su:

“Sotonski stihovi”, Salmana Rushdia, “Lolita”, Vladimira Nabokova, „Rakova obratnica”, Henryja Millera, “Životinjska farma”, Georgea Orwella, “Plodovi Gnjeva”, Johna Steinbecka. Sve ove knjige su u svoje vrijeme izazivale kontroverze, polemike, pa i pobunu. Buntovnike prepoznajemo i u Don Quijoteu, i mnogim drugim junacima romana. Svijet je oduvijek imao potrebu za buntovnicima.

Jesu li pobune imale efekt – uvijek pokaže povijest. Mnoge vrlo brzo padnu u zaborav. Pogotovo danas kada informacije prebrzo smjenjuju jedna drugu je teško odrediti šta je stvarna pobuna a šta samo medijski spektakl. Narančasta revolucija, žuti prsluci - možda zauvijek padnu u zaborav a možda i ostave trajni trag u povijesti.

Literatura:

Tiskani mediji

Bey, Hakim, *The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*, Autonomedia, London 1995.

Biti, Vladimir, *Pojmovnik suvremene književne teorije*, Matica hrvatska, Zagreb 1997.

Camus, Albert, *Mit o Sizifu*, Matica hrvatska, Zagreb 1998.

Camus, Albert, *Pobunjeni čovjek*, Matica hrvatska, Zagreb 2011.

Deleuze Gilles i Guattari Felix, *Capitalisme et schizophrénie*, Mille Plateaux, Les Editions de Minuit, Paris 1980.

Habermas, Jurgen, *Građanska neposlušnost – test za demokratsku pravnu državu*, Gledišta, 10-12, Beograd, 1989., str. 52 - 68.

Kellner, Douglas, *Medijska kultura*, Clio, Beograd 2004.

Locke, John, *Dve rasprave o vladi*, NIP Mladost, Beograd 1978.

Mereghetti, Paolo, *Dizionario dei film*, Baldini & Castoldi, Milano 2002.

Onfray, Michel, *Politique du rebelle*, Biblio essai, Paris 1999.

Rawls, John, *A Theory of Justice*, Revised Edition, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1999.

Thoreau, Henry David, 2004., *Walden and Civil Disobedience*, Signet Classics, London 2004.

Woodcock, George, 1975., *Anarchism*, Penguin Books, London 1975.

Web

- Damjanović, Tijana, *Akuzativ*, <http://www.akuzativ.com/teme/658-teologija-humanizam-i-pobuna>, pristup 21. 08. 2019.
- Giannini G. Il diritto di resistenza nella costituzione italiana, http://digilander.libero.it/education/dati_box/STO_3/diritto_resistenza_all.pdf, pristup 29. 9. 2019.
- Gibran Hallil - citati. Džubran Halil., <http://mudremisli.net/kahlil-gibran-citati-misli-izreke-poslovice/>, pristup 11. 1. 2019.
- Lajović Vuk, *Promovisan roman Balše Brkovića: Koncept pobune je danas u krizi*, <https://www.vijesti.me/zabava/224451/promovisan-roman-balse-brkovica-koncept-pobune-danas-je-u-krizi>, pristup 20. 8. 2019.
- Lukić Veljko, <http://www.sbperiskop.net/kolumne/veljko-lukic/u-ocekivanju-pobune-pjesma-vodenicnog-kotaca>, pristup 17. 9. 2019.
- Maširević Ljubomir, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/gangster__buntovnik_protiv_sistema.11.html?news_id=286296#sthash.K1yomMpQ.dpuf, pristup 11. 8. 2017.
- Milanović Božo, *Božo Milanović i etičke implikacije njegova političkog djelovanja*, scribd (<http://www.scribd.com/doc/195620523/Bo%C5%BEo-Milanovi%C4%87-i-eti%C4%8Dke-implikacije-njegova-politi%C4%8Dkog-djelovanja#scribd>), pristup 11. 8. 2017.
- Pavićević Vladimir, *Građanska neposlušnost u savremenoj političkoj teoriji*, <http://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/2010/05/5-Mr-Vladimir-Pavi%C4%87evi%C4%87-Gra%C4%91anska-neposlu%C5%A1nost-u-savremenoj-politi%C4%8Dkoj-teoriji.pdf>, pristup 11. 1 2018.
- Pejić Luka, *Henry David Thoreau*, <http://anarhizam.hr/arhiv/39-biografije/219-henry-david-thoreau>, pristup 30. 11. 2019.
- Radosavljević Radmila, *Čak i bajke služe za pobunu Intervju sa Cristianom Gansom u Večernjim novostima*, 6. 3. 2014., <http://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:481454-Kristof-Gans-Cak-i-bajke-sluze-za-pobunu>, pristup 01. 11. 2019.
- Sošić Željko, režiser predstave Pravednici po Kamiju, <http://www.vijesti.me/caffe/pobunjenicovjek-najopasniji-je-ali-i-najzdraviji-62141>, datum pristupa 21. 11. 2019.
- Stirner Max, *Izvan čarobnog kruga*, <https://impulsportal.net/index.php/kolumne/drustvo/10888-max-stirner-izvan-carobnog-kruga>, pristup, 12. 10. 2019.
- Stojadinović Mladen, *Koncept građanske neposlušnosti kod Jirgena Habermasa*, https://www.academia.edu/3249477/Koncept_gra%C4%91anske_neposlu%C5%A1nosti_kod_Jirgena_Habermasa, pristup 4. 11. 2019.
- Thoreau H. D., *Građanska neposlušnost*, knjiga www.ffzg.unizg.hr/kssd/casopis/7br/09-thoreau.pdf, pristup 21. 09. 2017.

The Rebellion and the inability to communicate Social Consciousness

Abstract

Communication implies acceptance, rejection, understanding, disagreement, rebellion. We fight against arbitrariness. Even the first rebel, Prometheus, does not oppose all the gods, especially the nature and everything created. He opposes Zeus's arbitrariness. „The rebellious man is“, says Albert Camus, „a man who says - no“. Rebellion can be metaphysical (Kain, De Sade), romantics, nihilists, surrealists, Striner, Nietzsche, historical (Spartacus, Bakunin, Marx, Lenin, Mussolini), artistic (Rimbaud, Van Gogh, Zolla, Mayakovsky, Brando). In the 1960s, the character of socially engaged rebels was emphasized. Kellner tells us about the “implosion of identity”, and in doing so implies situations in which identity is constructed using image and style. Hobbes, Locke, Habermas, Thorreau, Bey, Onfray, Passerin d'Entreves, Gibran and many others have contemplated and written about rebellion. The right of rebellion is not always understood as a general human right.

Key words: *communication, rebellion, resistance, disobedience, anarchism.*

This journal is open access and this work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.